

หลักการตีความในกฎหมายไทย

นางสาว ญาณี มโนทิโมกษ์

002715

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต

แผนกวิชานิติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2521

I 15 548600

THE PRINCIPLE OF INTERPRETATION OF THAI LAW

Miss Yanee Manopimok

ศูนย์วิทยทรัพยากร

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Law

Department of Law

Graduate School

Chulalongkorn University

1978

หัวข้อวิทยานิพนธ์   หลักการตีความในกฎหมายไทย

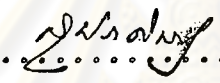
โดย   นางสาว ฉวีณี มโนพิโมกษ์

แผนกวิชา   นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา   ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการ ศึกษาหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต   รักษาการในตำแหน่ง

.... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุประคิษฐ์ บุณนาค)

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

.... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ ไชวีไलगูล)

.... กรรมการ
(ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล)

.... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สิงห์พันธุ์)

.... กรรมการ
(อาจารย์วิชา มหาคุณ)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์   หลักการตีความในกฎหมายไทย

ชื่อนิสิต   นางสาว ญาณี มโนทิโมกษ์

อาจารย์ที่ปรึกษา   คร. ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล

แผนกวิชา   นิติศาสตร์

ปีการศึกษา   2521

บทคัดย่อ

การตีความในกฎหมายนั้นเป็นเรื่องสำคัญ

วิชากฎหมายเป็นวิทยาการอย่างหนึ่งว่าด้วยหลักเกณฑ์ และหลักการของกฎหมาย ซึ่งส่วนมากหลักกฎหมายนี้เป็นของสากลเป็นที่รู้ทั่วกันในวงนิติศาสตร์ เพราะเป็นสิ่งที่มีความนานนับเป็นร้อยปีพันปี หลักกฎหมายที่เกิดขึ้นจะเห็นว่าเกิดเพื่อแก้ปัญหาในประวัติศาสตร์ยุคใดยุคหนึ่ง ซึ่งถ้าได้ศึกษาประวัติศาสตร์ก็ย่อมจะเข้าใจในกฎหมายดียิ่งขึ้น เพราะบทบัญญัติของกฎหมายเป็นเพียงตัวอักษรที่แสดงความคิด ตัวบทมีความสำคัญก็แต่เพียงเป็นเครื่องมือในการชี้ขาดในการตัดสินคดีมีให้แน่นอนเท่านั้นซึ่งในบางครั้ง ความคิดที่ตัวหนังสือแสดงออกนั้นก็ว่าเป็นกฎหมายอาจจะมีความไม่ชัดเจน ก็ย่อมจะต้องมีการตีความกฎหมายกัน

การตีความกฎหมายนับได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญในการใช้กฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจกฎหมายเพื่อเอามาปรับกับข้อเท็จจริง การตีความจะต้องวิเคราะห์เป็น 2 ด้าน

- 1) วิเคราะห์ตามตัวอักษร
- 2) วิเคราะห์เหตุผลหรือตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ซึ่งในการวิเคราะห์ตามตัวอักษรและความมุ่งหมายของกฎหมายนั้นจะต้องกระทำไปพร้อมกันทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า "ตัวหนังสือมิใช่กฎหมายแต่ความคิดที่แสดงออกเป็นตัวหนังสือ

เป็นกฎหมาย ดังนั้นการไขกฎหมายที่จะรู้ความหมายของกฎหมายบทนั้นได้คือย่อมจะต้องรู้เจตนารมณ์หรือความ **เหตุผล** ของกฎหมายนั้นก่อน

การตีความกฎหมายจึงไม่ควรวิเคราะห์ตามตัวอักษรก่อน แล้วจึงวิเคราะห์ตามเจตนารมณ์ตามที่เข้าใจในวงการนิติศาสตร์ไทย

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 เป็นมาตราที่บัญญัติที่เกี่ยวกับนิติวิธีของระบบกฎหมายไทยไว้ ซึ่งนับว่าเป็นมาตราสำคัญที่สุดได้บัญญัติไว้ว่า "อันกฎหมายนั้น ท่านว่าต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษรตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ" มีความหมายว่า การไขกฎหมายต้องพิจารณาไปพร้อมกัน ทั้งตัวอักษรและความมุ่งหมาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title   The Principle of Interpretation of Thai Law.
Name   Miss Yanee Manopimok
Thesis Advisor   Dr. Phaisit Phipatnakul
Department   Law
Academic year   1978

ABSTRACT

Law is a branch of science pertaining to the legal criteria and principles. Most of the principles of law are of universal nature and they are known to all legal circles because they had existed since many **hundreds** or even thousands of years ago. It appears that these legal principles come into being for solving the problems in one of many other specific periods of history. If one studies history, one should have better understanding of the law because, the principles of law usually appear in literal form which bears the expression of legal thoughts. Therefore the principles of law are merely important as an instrument for making accurate judgement of the legal cases. However, sometimes the legal thoughts expressed in literal form which are regarded as law, may imply unclear meanings and therefore there must be interpretation of law.

Interpretation of law is considered essential in the application of law so that there may be proper understanding in applying

the law in conformity with the facts and evidences. The interpretation of law must be based on the analysing on two aspects-

1. Analysing on the literal sense. ×
2. Analysing on the reasons and objectives of the law

Analysing on the literal sense and analysing on the reasons and objectives of law must be done simultaneously. This is because of the reason that the letters used to represent the thoughts of law cannot be taken as the law itself. Therefore in applying an article of the law, it is necessary to know the motives and the objectives of the said article of law first. Interpretation of law should not therefore be done by analysing its literal sense prior to analysing its motives, as it is. Thought in the Thai legal circle.

In the Civil and Commercial Code, Article 4, which contains provision on the legal process of the Thai Code of Law, is regarded as the most important article. It stipulates that "The law must be applied in all cases which come within the letter or the spirit of any of its provisions". This means that in applying the law, the literal sense of the law and its objectives must be taken into consideration simultaneously.

กิติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้รับความกรุณาจาก ดร. ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล
ผ.ศ. ประสิทธิ์ ไชวโกลกุล ในคำแนะนำต่าง ๆ ตลอดจนการตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง
เพื่อให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และจาก คุณ ประนาท รัตนรุจ ร.ศ. ดร. สมศักดิ์ สิงห์พันธุ์
ร.ศ. ดร. วารี นาสกุล ผู้บังคับบัญชา ที่ให้การสนับสนุนในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนขอกราบ
ขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ คุณวิรัช ประสิทธิ์พันธ์ คุณวัชร อารีราษฎร์ ผ.ศ. ดร. สุชาติ
สัตตบุศย์ ผ.ศ. ไชยยศ เหมะรัชตะ ผ.ศ. ดร. ชีระ ศรีธรรมรักษ์ ดร. รุ่งพล เจริญพันธ์
คุณ สุพล อิงประสาร และ คุณปราโมทย์ จันทระอ

ขอบคุณสำหรับกำลังใจและความช่วยเหลือในทุก ๆ ด้านจาก อ. วีระพงษ์ บุญ-
โสภาส คุณ วีระชัย คล้ายทอง คุณ เนื้อทิพย์ โกมลมาลย์ อ. สุขสมัย บุญเรือง
อ. สุภาพร ลิมลัมพันธ์ อ. ทิวา เงินยวง อ. ัญญา สุขเกษม อ. วินัย ลำเลิศ อ. ชีระ
และ อ. อรุณา สิงห์พันธุ์ อ. มยุรี พันแสงดาว อ. วิรัช ชินวินิจกุล อ. สุรัชย์ สุวรรณปรีชา
อ. อุดลศรี ชูตฤกษ์ อ. พูนศักดิ์ วรรณพงษ์ อ. โกเมศ ขวัญเมือง คุณ พัทธนี คิณการดี
คุณ วดีศิลป์ สิ้นสุรัตน์ คุณ เมญจวรรณ หวานวงศ์ คุณ รุ่งรัตนา เจริญจิตต์ คุณ สุภชัย
งามสม คุณ ปนัดดา พิพัฒน์สูงเนิน คุณ วีระชาติ เอี่ยมประไพ คุณอรัญ ศรีว่องไทย
และทุก ๆ ท่านที่มีส่วนในความสำเร็จของวิทยานิพนธ์นี้ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ความรัก ความห่วงใย กำลังใจ กำลังใจจากพ่อและแม่ซึ่งเป็นบูรพาจารย์
ของผู้เขียน รวมทั้งพี่ ๆ และน้อง ๆ ทุกคนเป็นกำลังที่สำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ญาณี มโนพิโมกษ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทนำ (เหตุผลในการค้นคว้าวิจัยเรื่องนี้)	ช
บทที่	
1 ระบบกฎหมาย	1
1. ระบบประมวลกฎหมาย	12
2. ลักษณะของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	23
3. การจำแนกหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	24
1. การจำแนกโดยบทบังคับ	27
2. การจำแนกโดยสาระสำคัญ	33
3. การจำแนกโดยขนาดของการไต่บังคับกฎหมาย	36
2 ปัญหาเกี่ยวกับช่องว่างของกฎหมาย	38
1. กรณีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติ	40
2. กรณีที่กฎหมายบัญญัติไม่ชัดเจน	42
3. กรณีที่กฎหมายให้ดุลยพินิจของศาล	45
3 การอุดช่องว่างของกฎหมาย	48
1. บทบัญญัติมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	50
2. ขอบเขตของการไต่บังคับบทบัญญัติมาตรา 4	52
1. ทางเนื้อหา	54
2. กาลเวลา	54
3. สถานที่	59

	หน้า
3. การตีความ	66
1. การตีความหมายโดยจำกัด	123
2. การตีความโดยขยาย	129
3. การตีความโดยเจตนารมณ์ของกฎหมาย	130
4. การตีความเพื่อผลในการปฏิบัติ	131
4. การใช้กฎหมายใกล้เคียง (Analogy)	132
1. บทบัญญัติของกฎหมายที่จะใช้ในการตีความ	144
2. ขอบเขตของการตีความโดยการใช้กฎหมายใกล้เคียง	147
5. การใช้กฎหมายจารีตประเพณี	154
6. การใช้หลักกฎหมายทั่วไป	160
4. บทสรุปและผลของการตีความกฎหมาย	193
บรรณานุกรม	
ประวัติการศึกษา	

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย โดยที่ในประมวลกฎหมายนั้นได้รวบรวมเรื่องใหญ่ ๆ ทั่ว ๆ ไปมาไว้จัดเป็นหมวดเป็นหมู่ให้เป็นระเบียบ มีข้อความต่อเนื่องซึ่งกันและกัน

สิ่งที่ทำให้ประมวลกฎหมายแตกต่างจากระบบกฎหมายอื่นก็คือ "นิติวิธี" (Juristic Method) หรือวิธีการทางกฎหมาย นิติวิธีเป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิดและทัศนคติของนักกฎหมายที่มีต่อระบบกฎหมายของตนเอง ทัศนคติที่มีต่อกฎหมายลายลักษณ์อักษร กฎหมายจารีตประเพณี คำพิพากษาของศาล ตลอดจนต่อหลักกฎหมายหรือความยุติธรรมทั่วไป แม้กระทั่งวิธีใช้กฎหมายวิธีตีความ วิธีแบ่งแยกหมวดหมู่ของกฎหมาย การใช้กฎหมายตามตัวอักษรหรือการใช้กฎหมายเทียบเคียงกับหลักกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง (Analogy) รวมตลอดถึงวิธีบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรว่าควรบัญญัติกฎหมายเป็นเครื่องชี้ให้เราทราบว่าในระบบกฎหมายนั้นมีนิติวิธีอย่างไร

นิติวิธีของประมวลกฎหมายนั้นเกิดขึ้นจากประวัติกฎมิตั้งของระบบประมวลกฎหมายซึ่งมีมาตั้งแต่ดั้งเดิมในยุโรป ประมวลกฎหมายในยุโรปนั้นก็สืบทอดในทางความคิดมาจากระบบประมวลกฎหมายโรมัน ซึ่งประมวลกฎหมายของประเทศต่าง ๆ เช่นประเทศญี่ปุ่น เกาหลี และประเทศไทย ก็เป็นประมวลกฎหมายถอดรูปแบบจากยุโรป ประเทศไทยเรารับเอาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยถือเอาแบบอย่างจากประมวลกฎหมายของประเทศเยอรมัน ดังนั้นเมื่อเรารับเอาประมวลกฎหมายของเยอรมันก็ควรจะต้องนำนิติวิธีของประเทศเยอรมันมาใช้ด้วยทั้งนี้เพื่อที่จะให้ประมวลกฎหมายของเราให้สอดคล้องกับระบบประมวลกฎหมาย ดังนั้น การที่จะเรียนรู้นิติวิธีของระบบประมวลกฎหมายต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องสำคัญมาก

โดยเหตุที่มาตรา 4 เป็นมาตราที่บัญญัติเกี่ยวกับนิติวิธีระบบประมวลกฎหมายไทยไว้ มาตรา 4 จึงเป็นมาตราที่สำคัญที่สุดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

วัตถุประสงค์

1. ค้นคว้าวิจัยหลักการที่ความต้องการ การใช้บังคับ การอุดหนุนว่างของกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และการนำหลักการที่ความดังกล่าวไปใช้ในกฎหมายอื่น
2. เปรียบเทียบที่มาและหลักการที่ความของกฎหมายไทยกับกฎหมายของต่างประเทศ

แนวความคิดสำคัญหรือสมมติฐาน

เพื่อค้นคว้าหลักการที่ความในกฎหมายไทย ให้ชัดเจน โดยเฉพาะมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การค้นคว้าและการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้จะดำเนินการวิจัย แบบอาศัยเอกสาร (Documentary Research)

ความสำคัญหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

เพื่อกำหนดหลักการที่ความให้แน่นอนยิ่งขึ้น และนำหลักการดังกล่าวใช้ในการตีความกฎหมายกว้างขวาง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย